

Shrnutí projektu a jeho výstupů

Projekt Systémové zavádění práce se sexualitou a vztahy v domovech pro seniory a seniorky

Registrační číslo projektu: CZ.03.03.01/00/22_021/0001184

Období realizace: 1. 4. 2023–31. 5. 2024

Projekt zaměřený na systémové zavádění práce se sexualitou v domovech pro seniory a seniorky měl za cíl najít vhodný systém zavádění práce se sexualitou a vztahy v sociálních organizacích určených pro seniory a seniorky pomocí human centered design (HCD). Cílem projektu bylo zjistit, co by zařízením nejvíce pomohlo, usnadnilo práci a nalézt, co by zařízení potřebovala, aby nová služba byla vhodně a komplexně zavedena do praxe a měla tak dopad na klienty*klientky zařízení.

Projektový tým navázal spolupráci s Dřevčickým Parkem, soukromým domovem pro seniory. Společně s personálem Dřevčického Parku nastavil roční plán spolupráce, během něhož byl personál zařízení proškolen a ve spolupráci s projektovým týmem pracoval na systémovém zavádění práce se sexualitou. Projektový tým na základě zpětné vazby ze zařízení následně upravoval stávající nástroj pro zavádění práce se sexualitou a dílčí části upravil tak, aby jej bylo možné použít i pro další domovy pro seniory po celé ČR. Týmu, který se věnuje potřebám v oblasti sexuality a vztahů v Dřevčickém Parku, se již vedle vypracování metodiky a uvedení metodiky do praxe podařilo **zavést v zařízení mnoho novinek**. Např. měsíční setkávání klientů a klientek „Střípky ze života“, promítání filmů z „červené knihovny“, oživení knihovny o kolekci Playboye. Klienti a klientky mají možnost konzultovat, otevírat téma intimity s poradkyněmi v oblasti intimity a vztahů (je na to vyčleněn čas a pozice personálu). Do budoucna by chtěli zřídit privátní místnost, která by poskytovala úplné soukromí dle potřeb klienta*klientky (již nyní mají prostor pro setkávání s rodinou).

Ve spolupráci s Dřevčickým Parkem se tak podařilo komplexně otestovat Průvodce pro zavádění práce se sexualitou, který byl původně navržen pro sociální zařízení pro osoby se znevýhodněním. Otestovali jsme také online nástroj pro mapování prostředí přátelského k sexualitě, který projektový tým přenesl do online podoby. Dotazník byl personálem Dřevčického Parku vyplněn před a po zahájení práce se sexualitou. Proces zavádění práce se sexualitou v Dřevčickém Parku byl stínován dvěmi novými pracovnicemi Freya, které se také zúčastnily stáží ve 4 zařízeních v ČR, spolupracovaly na výzkumu a podílely se na dalších projektových aktivitách. Díky tomu přispěl projekt i k rozvoji kapacit organizace.

Součástí projektu byl **kvalitativní výzkum**. Domovy pro seniory a seniorky zatím ve své většině nepovažují téma sexuality u svých klientů a klientek za významné, nebo mu nevěnují patřičnou pozornost. Často slyšíme argument, že prioritu má paliativní péče a že senioři a seniorky sexualitu a vztahy už neřeší. Kvalitativní výzkum realizovaný ve 2 zařízeních ale ukázal, že mezi uživateli a uživatelkami služeb domovů pro seniory rezonují témata jako konverzace o sexualitě a sexuálně laděný humor, seznamování a navazování nových vztahů, sexuální potřeby a aktivity, „sestřičky – ženy, které budí touhu“, zdroje zábavy – porno, striptýz, nákup sexu, ale také sexuální násilí.

Výzkumná zpráva je dostupná na webových stránkách Freya ([Kvalitativní výzkum: Sexualita, intimita a vztahy v prostředí domovů pro seniory a seniorky](#), včetně doporučení pro poskytovatele služeb a zřizovatele domovů pro seniory a MPSV).

Z výzkumu vyplynula i tato doporučení pro zřizovatele služeb a MPSV:

- Podporujte zařízení v systémovém zavádění práce se sexualitou a vztahy, a to jak finančně, tak metodicky.
- Zařaďte téma sexuality a vztahů do metodik kraje a standardů sociálních služeb.
- Vnímejte sexualitu jako důležitou součást života lidí v pobytových zařízeních, jako jejich právo, a ne jako oblast témat, které je možné odložit a neřešit je.

Díky designu základní odborné báze potřeb seniorů a seniorek v oblasti sexuality a metod, jak s nimi v pobytových zařízeních pracovat, vznikly tři **rešerše zahraničních zdrojů**. Tyto studie ukazují, že profesionálové*profesionálky pracující v domovech pro seniory a seniorky často řeší bezpečnost personálu i klientely a etiku regulace sexuálních aktivit, zejména u lidí s demencí. Pomalu se ale objevuje posun od paternalistického a kontrolujícího přístupu k přístupu, který podporuje tzv. **wellbeing, neboli fyzickou a psychickou pohodu v oblasti sexuality u lidí ve vyšším věku**. To ale vyžaduje právě více poznatků a vzdělávání jak zaměstnanců a zaměstnankyň, tak klientely a jejich blízkých. Freya v tomto ohledu nabízí jak jednorázová školení pro poskytovatele služeb, tak pomoc při komplexním zavádění práce se sexualitou a vztahy v zařízení.

[Rešerše: Sexualita lidí ve vyšším věku](#)

Shrnutí:

- V médiích, politikách, ve službách a veřejném prostoru je vítáno otevírat toto téma s vědomím, že ve stáří jsou pro lidi podstatné hodnoty jako je intimita, partnerství, důvěra a bezpečný prostor pro sdílení toho, co člověk potřebuje i co ho v sexualitě trápí.
- V diskusi odborné veřejnosti nejvíce rezonují témata sexuálních práv, zdraví a sexuální pohody, o možnostech léčby dysfunkcí spojených se sexualitou a potřebě otevírat téma sexuality pro lidi ve vyšším věku právě ze strany odborníků*odbornic.
- Je třeba, podílet se na výzkumech, které budou zaměřeny na potřeby právě lidí ve vyšším věku tak, aby o nich tito lidé sami mluvili, abychom se o nich dozvěděli a mohli tak na ně reagovat prostředím přátelským k sexualitě.
- V prostředí DS je třeba dávat personálu, klientele i jejich blízkým vědět, že **normálním projevem stáří je sexualita**. Personál by měl respektovat vlastní hranice, pravidla zařízení a hranice a integritu člověka, kterému poskytuje služby. V zařízeních dlouhodobé péče je **nedostatečné vzdělávání v oblasti sexuality**. Personál „vidí“ buď to, že klientela „sex neřeší“, nebo se setkává s problematickými situacemi, ke kterým neví, jak se postavit.
- Obecně se uvádí, že pokrok v porozumění sexuálních a vztahových potřeb lidí ve vyšším věku je nezbytný i vzhledem ke stárnutí populace.

Rešerše: Sexualita u lidí s demencí

Shrnutí:

- **Zahraniční trendy:** pozitivní přístup k sexualitě při zachování bezpečí a prevence, lidskoprávní přístup, makro úroveň ovlivňuje mikroúroveň (stát musí vytvářet rámec podpory pro zařízení), vytváří se praktické návody
- **Bariéry:** heteronormativita, ageistická erotofobie, fokus na restriktce, paternalistický přístup
- **Vliv demence na sexualitu:** koncepční rámec kontinuálního znovuvyjednávání (počítá s vývojem onemocnění a zapojením dalších aktérů)
- **Frekventovaná praktická témata:** souhlas, sexualizované násilí, vedení rozhovoru o sexualitě

Rešerše: Inkluze LGBT* klientely a personálu v pobytových zařízeních pro seniory a seniorky

Shrnutí:

- Prostředí je heteronormativní (včetně státní správy a samosprávy – makro úrovně) v ČR poměrně silně, na západě se rychle pozitivně mění.
- Domovy pro seniory (DS) proto nereflktují genderovou, vztahovou a sexuální rozmanitost klientely, zastávají přístup „na nic se neptej, nic neříkej” a „ke všem se chováme stejně, není třeba nic řešit”.
- Opora v legislativě a ve strategických dokumentech je, ale zůstává na papíře.
- Pokud se DS chtějí tématu věnovat, chybí jim praktické návody (existují, ale neví se o nich – viz zdroje dat 1–4, selhání makro úrovně).
- **Kulturně kompetentní péče:** na osobu zaměřená péče, která bere v potaz vliv genderové identity a sexuální orientace (resp. jak se k nim společnost vztahuje) na stárnutí. Přístup „jedna velikost sedí všem” nestačí.
- Oblasti, které vyžadují citlivé, komplexní a vytrvalé intervence: předsudky, stereotypy, postoje, jazyk.

Všechny výstupy projektu byly prezentovány 21. března 2024 na konferenci pro klíčové stakeholdery a odbornou veřejnost. Prezentace přednášejících k tématům systémové zavádění práce se sexualitou a vztahy, sexualita lidí s demencí, LGBTQ+, zahraniční a české výzkumy v oblasti sexuality osob ve vyšším věku a další odborná témata jsou uveřejněna na webu realizátora ([Prezentace z konference Sexualita nestárne, s Freyou o sexualitě ve vyšším věku](#)).